

NA NIEDAWNO ple-
num Związku Literatów
w Warszawie Jerzy Po-
mianowski zwracał uwagę na
niezdrową „ostrożność” na-
szych teatrów w ustalaniu
swego repertuaru, na fakt, że
większość teatrów stale pow-
tarza „pewniaki” — pozycje
wystawiane już i „wypróbo-
wane” na innych scenach pol-
skich, nie przejawiając nie-
mal żadnej tendencji do sa-
modzielnego odświeżania tego
epertuaru, do jego nowator-
skiego zmieniania, po prostu
unikając jakiegokolwiek ryzy-
ka. Teatr wrocławski został
wymieniony w referacie Po-
mianowskiego jako jeden z
nielicznych a chlubitnych wy-
jątków, który w bieżącym se-
zonie zamierza — pierwszy w
Polsce — wystawić wielkie
arcydzieło dramaturgii radzie-
ckiej — „Człowieka z kara-
binem” Pogodina.

„Człowiek z karabinem”
jednak to na razie tylko am-
bitny projekt. Tymczasem zaś
już dzisiaj można pokazać
nałej Polsce wrocławski przy-
kład teatralnego nowatorstwa
i zwycięskiej odkrywczosci
repertuarowej. Chodzi oczy-
wiście o „Komedję” A. Korze-
niowskiego wystawianą w
inscenizacji Marii Wierciń-
skiej na naszej scenie kame-
ralnej.

Wydobywając tę sztukę
z zapomnienia Edmund Wier-
ciński zademonstrował w
praktyce, na czym polega
prawdziwie twórcze poszuki-
wanie właściwej tradycji na-
rodowej, uhaocznili praktycz-
nie każdemu człowiekowi te-
atru, że sięganie do tej tra-
dycji to nie tylko ukazywa-
nie w nowym świetle dzieł
naszej kultury już znanych,
lecz często zamazywanych w
swojej wymowie ideowej, a-
le i odkrywanie takich dzieł
postępowych z naszego do-
robku narodowego, o któ-
rych istnieniu — na dobrą
sprawę — nikt z nas (jeśli
chodzi o ogół społeczeństwa)
dotychczas nie wiedział.

„Komedia” Korzeniowskiego i - Wiercińskiej czyli o twórczej pracy teatru

Nie będziemy tu wracali do
sylwetki biograficznej autora
„Komedi” ani do szerszego
omawiania treści tej sztuki.
Zrobiła to już bowiem Irena
Bołtuć-Staszewska w naszej
gazecie dwa tygodnie temu
(w artykule „Nieznana sztuka
nieznanego autora”). Warto
tylko zwrócić dodatkowo u-
wagę, że wrocławskie przed-
stawienie „Komedi” jest —
o czym do ostatniej chwili nie
wiedział sam teatr — prapre-
mierą tej sztuki (równy w
sto lat po jej powstaniu), co
tylko powiększa zasługę tea-
tru.

A dotychczasowe „zapom-
nienie” utworu Korzeniow-
skiego z całą pewnością nie
jest sprawą przypadku. Zaska-
kująca silna wymowa oskar-
życielska tej sztuki w stosun-
ku do klas posiadających, os-
try jej atak na kosmopolit-
yzm szlachty i arystokracji,
na moralną obłudę i zbrodni-
czą interesowność tych klas,
na ich eksploatorską pozyc-
ję w społeczeństwie — nie
mogły znaleźć nie tylko uzna-
nia, ale nawet pobłażania w
dawnej, burżuazyjnej krytyce
literackiej.

Przy omawianiu „Komedi”
kwestia pokrewieństwa tej
sztuki z wielkim dziełem
Gribojedowa „Mądremu bła-
da” nie jest oczywiście za-
gadaniem błałym. W
dwóch pierwszych obrazach
znajdujemy u Korzeniowskie-
go całe fragmenty tekstu Gri-
bojedowa jakby w dosłownym
przedkładzie. Nasuwałoby to
podejrzenie o plagiat (co pod-
trzymuje nawet Julian Tuwim
w swym komentarzu do włas-
nego przekładu „Mądremu
błada”). Wobec jednak zupeł-
nie innego niż u Gribojedo-

wa dalszego poprowadzenia
akcji sztuki, wobec całkiem
odmiennego zarysowania głów-
nej intrygi dramatu, intrygi
miłosnej, a przede wszystkim
wobec śmiałego przeniesienia
zasadniczego akcentu oskar-
życielskiego z ust poety Hen-
ryka (jakby odpowiednik
Czackiego) w usta sekretarza-
plebejusza, co nadaje temu
oskarżeniu sens bardziej ra-
dykalny i klasowe oczywist-
szy (wynika to m. in. z fak-
tu, że sztuka Korzeniowskiego
powstała prawie 30 lat po
„Mądremu bład”) — nie
bawmy się w formalistyczną
wpływologię. Powiedzmy na-
tomiasz sobie — co jest praw-
dą niewątpliwą — że pokre-
wienieństwa z Gribojedowem
stanowią tylko jeszcze jeden
przykład łączności polskiej
myśli postępowej z postępo-
wą myślą rosyjską, przykład
bogatej tradycji naszych
związków kulturalnych z na-
rodem rosyjskim, a z drugiej
strony jeszcze jeden dowód
literacki, że kosmopolityzm i
eksploatorska drapieżność
klas posiadających podobnie
przedstawiały się w obydwu
krajach, jeszcze jeden dowód
typowości klasowych postaw
bez względu na kraj, w któ-
rym się przejawiały.

Ale zasługa wrocławskiego
teatru nie ogranicza się w o-
mawianym wypadku do sa-
mego tylko wydobywania na
światło dzienne (czy ściślej:
na światło reflektorów tea-
tralnych) zapomnianej sztuki
polskiego autora — rewolu-
cyjnego demokracji. Zasługa
ta rozszerza się o piękny po-
kaz twórczego potraktowanie
tego zapomnianego dzieła na
scenie współczesnej. I tu
trzeba powiedzieć, co ze sztu-
ką Korzeniowskiego zrobiła

Maria Wiercińska, a wraz z
nią cały zespół wykonawczy.

Gdy czytamy sztukę Kor-
zeniowskiego w jej tekście
autorskim, trudno nie do-
strzec w nim niebezpiecznej
dla jego wymowy scenicznej
— melodramatyczności, zbęd-
nych i nużących dłużyzn i
tego, że wiersz Korzeniow-
skiego jest miejscami ciężko
strawny, zawily, zbyt kwieci-
sty. Dopiero po tej dość u-
ciążliwej lekturze widzi się,
jak reżyser, scenograf i ze-
spół aktorski pomogli auto-
rowi dotrzeć do dzisiejsze-
go odbiorcy.

Wiercińska dokonała śmia-
łych cięć tekstowych, dzięki
czemu wzmocniła artystycz-
no-ideową wymowę „Kome-
di”, nie dodając do niej ani
słowa. Pod jej reżyserskim
kierownictwem zespół podaje
wierszowany tekst bardzo su-
gestywnie i barwnie, podpie-
rając go żywością gestu i
sytuacji scenicznych, nadając
spektaklowi wzrastające ku
końcowi akcji tempo. Jadwi-
ga Przeradzka zaś ubrała sce-
nę i aktorów w tak piękne,
stylowo trafne i kolorystycz-
nie uroczne dekoracje i ko-
stiumy, że całość stanowi
prawdziwe cacko sceniczne.

Całość. Właśnie całość. Bo
„Komedia” Korzeniowskiego
na scenie wrocławskiej to
pierwsze od dłuższego czasu
przedstawienie, przy którym
śmiało można mówić o peł-
nej zespołowości i współgra-
niu wszystkich elementów
scenicznych. Z tej zespoło-
wości — niewątpliwiej zalety
spektaklu — wynika też pew-
na trudność dla recenzenta.
Trudno bowiem osobno ana-
lizować wykonanie każdej z

ról, kiedy każdy z aktorów
gra dobrze i — co najwaz-
niejsze — razem z partnera-
mi. Porozdzielanie ich w ana-
lizie ocenającej byłoby nie-
zgodne z charakterem wido-
wiska.

Powiedzmy jednak choć pa-
rę słów charakteryzujących
poszczególnych wykonawców:

Burzliwe oklaski widowni
otrzymuje przy otwartej kurt-
ynie Stanisław Bugajski —
jako ciemiężony przez despo-
tycznego szlachciurę sekre-
tarz — nie tylko za najbar-
dziej oskarżycielski tekst, ale
i za pełne pasji i wewnętrz-
nego przekonania oddanie te-
go tekstu. Bugajski buduje
swoją wspaniałą rolę wyraź-
nie „na wnętrzu”, na głębo-
kim jej przeżyciu.

Kapitałnie skonstruował też
swoją postać z przeciwnego
biegna klasowego Igor Prze-
grodzki jako „marszałek Ja-
kiegokolwiek powiatu” Dud-
kiewicz, doskonale kompro-
mitując kosmopolityczny styl
„bycia” arystokracji, zdobiąc
swoją parodystycznie e-
legancką dykcją i demonstra-
cyjnie wystudjowanym ge-
stem.

Zbigniew Niewczas celnie
zarysowuje zewnętrznie „baj-
roniczną” sylwetkę roman-
tycznego poety, nie osłabia-
jąc przez to bynajmniej ost-
rego krytycyzmu i buntow-
niczości swego tekstu po-
ganianego z dużą dynamiką.

Bardzo trudną i ze wglę-
du na sentymalnie melo-
dramatyczny tekst niebezpie-
czną rolę Lidii powierzono
młodziutkiej aktorce, niemal
debiutującej — Barbarze Ja-
kubowskiej. Trzeba przyznać,
że na ogół wychodzi ona z
tej próby zwycięsko, chociaż

przekazadza jej trochę zbyt
mała jeszcze swoboda ruchu
scenicznego.

Maria Zbyszewska bardzo
„perfidnie” ukazuje ciekawą
postać zręcznej i bezwzględ-
nej intrygantki, sugestywnie
zohydżając reprezentowane
przez siebie na scenie śro-
dowisko. Tadeusz Kalinowski
ujmuje swą rolę Prezesa w
swoicście tu przydatnym sty-
lu postaci z komedii fredrow-
skich, przyczynn trafność je-
go interpretacji polega na
tym, iż jest pozornie sympat-
yczny, a mimo to widz od-
czuwa całą ohydę jego po-
stępowania (kanibalna scena
z oddaniem Lidii sfingowane-
go listu).

Na całym spektaklu znać
typową dla Wiercińskiej, do-
brą szkołę interpretacji wiersza.
Prowadzi ona do wyraź-
nego zachowania rytmu i u-
wypuklenia spadków (końców-
wek rymowych) wiersza.
Miejscami daje to pewną
przewagę rymowi lub akcen-
towi wiersza nad akcentem
logicznym tekstu, ale za to
utrzymuje jednolicie poetycki
charakter widowiska. Nie
osłabła to w żadnym razie
treściowej wymowy utworu,
w którym przydługie nieraz
tyrady solowe doskonale zo-
stały zdynamizowane przez
ruch sceniczny. Do zalet
spektaklu trzeba też doliczyć
fakt, że niemal żaden z mo-
nologów nie jest kierowany
wprost do widowni, ale jak-
by do siebie, jako „głośne
myślenie”.

W sumie — to z pietyz-
mem opracowane widowisko
jest tak uroczne, interesujące i
scenicznie bogate, że kto go
nie zobaczy, ten duzo straci.
A wydobywanie „Komedi” z
zapomnienia i świetna jej
inscenizacja przyczynią się z
pewnością do wprowadzenia
tej sztuki na stałe do reper-
tuaru teatrów nie tylko wroc-
ławskich.

Tadeusz Lutogiewski |